

(Одговор на текст Срђана Николића „Слобода и сексуалност“ [\[1\]](#))

„Непосредан, природан, нуждан однос човјека према човјеку је однос мушкарца према жени. У том природном родном односу однос човјека према природи непосредно је његов однос према човјеку, као што је однос према човјеку непосредно његов однос према природи, његово властито природно одређење... Из тог односа може се, дакле, просуђивати цјелокупан ступањ човјекова образовања. Из карактера тога односа слиједи колико је човјек постао за себе и колико је себе схватио као родно биће, као човјека; однос мушкарца према жени је најприроднији однос човјека према човјеку... У том се односу такођер показује колико је човјекова потреба постала људском потребом, колико му је, дакле, други човјек као човјек постао потребом, колико је он у свом најиндивидуалнијем постојању истовремено и друштвено биће.“ (Marx/Engels, 1989:274)

У претходном броју *Нове српске политичке мисли* Срђан Николић критички је реаговао на мој текст о хомосексуалности и „паради поноса“. Николић је, по саморазумевању, примедбе упутио из еманципаторске позиције модерна, настојећи да у мојим тезама (раз)открије предмодерне, конзервативне идеје које се, као такве, сасвим очекивано формално слажу са (више)вековним ставом Цркве према питању сексуалности, односно хомосексуалности. С обзиром на то да сам своју критику хомосексуалности изнео позивајући се такође на модерно становиште, имајући пре свега у виду Кантово етичко учење, те да сам у тексту, а нарочито у коментарима на сајту НСПМ, врло јасно полемисао с конзервативном и црквеном позицијом, очигледно је да Николићево закључивање има за циљ да обесмисли овај важан нагласак у мојим ставовима. Да је овај подухват бесмислен, потрудићу се да покажем у наставку текста.

Хомосексуалност без сексуалности?!

На прву бесмислицу наилазимо већ на самом почетку „аргументације“. Каже се да хомосексуалност пре свега представља љубав између две особе истог пола при чему није нужно да постоји сексуални однос. Значи, љубав оца према сину, односно сина према оцу, или пријатељска љубав између два мушкарца, били би, судећи према нашем критичару, случајеви хомосексуалности?! Да у оваквим односима постоји љубав, тешко

се може порећи. Неки филозофи, рецимо Маркузе или Финк, иду још даље, сматрајући да је свака љубав облик сублимације полне љубави, сексуалности, те да је и у корену агаре – Eros. Али то је нешто друго него рећи да су наведене љубави примери хомосексуалности. Наиме, када говоримо о хетеросексуалности, односно хомосексуалности, мисли се на сексуалност у њеном непосредном, несублимисаном облику, на оно што се у ужем смислу зове љубав. Код ње заиста није нужно да постоји полно општење, мада су такве везе и парови сигурно веома ретки. Али постојање непосредне сексуалне привлачности јесте нужно да бисмо смислено говорили о овој љубави, разликујући је од других облика љубави. Зато ћемо оца и сина, или два пријатеља која се међусобно воле и поштују, тешко назвати љубавницима у општеприхваћеном значењу те речи.

Не споримо, наравно, да филозофија, то јест филозофи имају право да редефинишу постојеће појмове, то је чак њихова дужност, која представља особеност филозофског позива. Али крајњи циљ такве делатности треба да буде продубљивање сазнања и диференцирање ствари тамо где влада њихово површно, здраворазумско изједначавање. Николић, међутим, ради управо супротно, он износи једно егзотично поимање хомосексуалности које непосредно брише разлике између разнородних облика љубави и појмова који се на њих односе, па уместо у диференцирању и појашњавању, његово спекулисање завршава у шпекулисању, у брљању и конфузији, у мишљењу које оставља утисак слабости и неартикулисаности. Зато не чуди што он брже-боље напушта ово замешатељство, не објашњавајући подробније своју почетну тезу, која стога делује као да је из пиштоља испалена, а наш опонент као човек који је донекле свестан да је кренуо погрешним путем.

Дискурс репресивне „толеранције“

А „прави“ пут треба да буде раскринкавање моје „суптилне нетолеранције хомосексуалности“ у име патетичне и омамљујуће „универзалне слободе љубави“, којом нас Николић бомбардује током читавог свог текста. Опет, као да је довољно испаливати радикалне псеудоеманципаторске фразе и декламације да бисмо се згрозили и згадили над својом „конзервативношћу“ и „ретроградношћу“, па онда или повукли у мишју рупу или нервозно реаговали одбацујући саме принципе слободе и толеранције (у маниру „ако је то слобода, онда ја нећу да будем модеран, боље да будем предмодеран!“), чиме бисмо опоненту признали утемељеност његове уображене адвокатуре у служби модерности, просвећености и еманципације.

Мораћу, нажалост, да разочарам свог критичара. Не пада ми на памет да учиним ни

једно ни друго од поменутог. У овом одговору потрудићу се да раскринкам Николићево позивање на модерност и модерно разумевање слободе као лажно, а његово заговарање сваке толеранције према хомосексуалности као перфидно, будући да завршава у грубој нетолеранцији спрам природе, људске прокреативне сексуалности, чак и људског живота уопште. Зато је његова „толеранција” репресивна, јер врхуни, како ће се врло брзо испоставити, управо у драстичном угрожавању неких елементарних људских права, пре свега права на живот и уживање у животу, које Николић, начином на који брани хомосексуалност, очигледно резервише само за већ рођене, начелно одбацујући рађање као мрско „робовање природи”. Да су неким чудом његови родитељи били толико „еманциповани” и, пре него што је рођен, искрено веровали у бизарне идеје које данас заступа њихов син, не би ни били његови родитељи, тј. остали бисмо „ускраћени” за још један апсурдни захтев за проширењем људске „слободе”, каквима је ово постмодерно доба, узгред, преплављено. У сваком случају, овакво гротескно, самопротивречно подсецање гране на којој седи Николићевој позицију чини комичном колико и трагичном.

Бесмислена и морбидна дилема

Чини се да је ова смешна противречност сасвим довољна да човечанство не буде сасвим заведено оваквим идејама, које под појам слободе подмећу самоуништење. То, наравно, не значи да ће се оно лако одупрети таквим и сличним сиренским позивима који га гурају у провалију. Симптоми тог ретроградног правца су, нажалост, већ поодмакли и постали драматични, али упркос томе, верујемо да ће умност на крају превладати и да ће се човечанство сачувати од „слободног” (и утолико заводљивијег и перфиднијег) самоуништења, које у једном конкретном виду може добити облик пароле „Хомосексуалност или смрт!”, односно „Боље гроб него роб (хетеросексуалне) природе!”, на коју се, у суштини, своди поента Николићеве реакције. У њој фантазмагорична апсолутна слобода (љубави), а то онда може бити и хомосексуалност, и једнако фантазмагорично људско достојанство (с обзиром на то како га Николић разумева), представљају врховне вредности које се, као такве, не смеју ограничити ничим, па ни елементарном природом и животом. Тако он каже да „чак и уколико би одумирање људског рода била цена слободе, то би било достојанственије од покорвања [природи]”, и да је „специјални случај хетеросексуалног односа у циљу оплодње... нужно зло, природна препрека коју би човечанство, попут многих других природних препрека, морало да савлада у борби за властито достојанство”. Колико је ова наметнута дилема између апсолутне слободе љубави, конкретно хомосексуалности, и смрти, илузорна и бесмислена, поред тога што је морбидна и мрачна, довољно показује чињеница да универзализација хомосексуалности управо води смрти човека као рода. А тиме и смрти слободе, онога у шта се Николић заклиње, пошто је она могућа само на основи живота – човек који не живи не може да буде слободан.

Зато у оваквим егзалтацијама „слободе“ нестаје чак и онај минималан слободан избор који је још увек сачуван у увелико лажној дилеми „Паре или живот!“. Код ове друге ви ипак можете да сачувате живот жртвујући „паре“. Код прве, међутим, не можете да сачувате живот избегавајући смрт јер хомосексуалност такође, за крајњи исход у оквиру људског рода, има смрт, односно, у појединачним случајевима, спречава стварање нових живота (у томе се огледа њен деструктивни карактер, што је чини сличном пороцима). Дакле, у обе варијанте бивамо принуђени на смрт, све зарад апсолутне „слободе“, да не „робујемо природи“, а то „робовање“ би, по Николићевом мишљењу, било пристајање на неотклоњиву природну чињеницу да нови живот може да настане само у хетеросексуалном односу. Значи, због тврде чињенице да хомосексуалност противречи рађању, а у име мистификоване универзалне слободе хомосексуалности која се ничему не сме жртвовати нити било чиме бити „оскрнављена“, треба да пристанемо на жртвовање рађања?! Због слободе једне мањине која не жели да буде ничим ограничена, па ни природном везом између рађања и хетеросексуалности, треба да угрозимо право на живот, а тиме и сваку слободу будућих поколења?! Или, како саветује овај критичар, да извршимо колективно самоубиство како бисмо сачували своје људско „достојанство“?!

Заиста је тешко премерити дубоке вирове оваквих бесмислица које побуђују једино мучан утисак суманутости, којом нужно завршава свако манично, екстремно негирање природе. Не видим да ова „слобода“ има више смисла од оне у којој би човек, на пример, гладовао или не спавао до смрти само зато да би тиме показао свој „пркос“ и „непокорство“ спрам природе, противљење њеним законима који нас приморавају да једемо или спавамо како бисмо преживели. Да су људи овако поступали чим су сазнали за своју зависност од природе, одавно као род не бисмо постојали. Зато се, да апсурд буде већи, у оваквом сулудом бунту управо потврђује оно против чега се устаје: својом неминовном смрћу у таквим изопаченим пројектима ја само афирмишем природне законе, непроменљиву чињеницу да не могу преживети ако не једем или не спавам. То, наравно, не значи да не постоје ситуације у којима је заиста морално жртвовати живот зарад неких виших вредности, тј. да је пуко преживљавање, лишено хуманог садржаја, највиша вредност. Кроз историју смо видели многе индивидуалне и колективне примере таквог херојског пожртвовања. Али у свима њима било је речи о борби за неку могућу слободу, против снажних, али у крајњем променљивих друштвених и историјских сила, а не за ону немогућу, опскурантску и абнормалну „слободу“, која се устремљује на још увек непроменљиве природне законе, какву нам овај критичар предлаже. Није искључено да његово мрзитељство спрам природе у име мистичне људске „слободе“ постане идејна основа неке нове секте, која би врхунац религиозног надахнућа и испуњења нашла у колективном самоубиству својих чланова. Слични случајеви већ су нам познати. Фанатизам који у том правцу Николић испољава кандидује га за њеног гуруа.

Дијалектика модерна и просветитељства

Заиста, увек се изнова потврђује да слобода носи извештан ризик, да изван одређених граница она постаје сасвим аутодеструктивна, на исти начин на који испољава своју легитимну превратничку моћ у случају њеног неправедног гушења. Људи су у модерним временима стекли слободу да учине многе ствари. Међутим, као властити проблем модерне испоставља се питање крајњих граница те слободе, јер ништа мање важно од саме слободе није питање који је од наших слободних поступака истински уман и пожељан. Ми знамо да је предмодерно ограничење слободе било неприхватљиво и неодрживо, али још увек не рефлектујемо, бар не довољно, да ли и када (пост)модерна слобода постаје неприхватљива и неодржива; уместо тога, једноставно тонемо и препуштамо се њеном вртлогу, постајући сасвим неслободни спрам такве слободе која је, самим тим, можда већ сасвим лажна и илузорна. Чини се да ту одлучујућу поенту Николић сасвим превиђа у свом фетишизовању „слободе”, не полажући рачуна о дијалектици модерне и њеног специфичног просветитељског пројекта, који се давно суочио с филозофском критиком оних који, међутим, не одустају ни од модерне ни од просветитељства, већ само преиспитују онај доминантни ток необуздане доминације и тираније научно-техничког разума над природом, али и умом, која се на крају испоставља као сасвим ирационална.

Дакле, управо је реч о уму и слободи која треба да буде умна, а не о реакционарном негирању ума и слободе. За нашег критичара било би одвећ једноставно и лагодно да наспрам себе има некаквог (ултра)конзервативца који острашћено и неселективно одбацује тековине онога што се назива модерним добом, који на његову дијалектику одговара прокламовањем некаквог илузорног повратка предмодерном, непосредном јединству с природом или с Богом. Николић чак све време своју позицију гради на аргументима који сугеришу да смо сви ми (за)остали у 18. или 19. веку и да смо још увек фасцинирани и сасвим некритични према научно-техничком прогресу и његовим могућностима које стоје у „служби човека” и његовог „господарења над природом” (ова вера је у то доба била сасвим логична). Али ми што живимо у 21. веку имамо иза себе суморно искуство 20. века, које је наишло на свој еманципаторски одговор нпр. у Критичкој теорији друштва, где се разоткрива безумна спрега помахнитале доминације над природом и друштвене доминације којој се не назире крај. Није овде улог никакав повратак и препуштање природи у одавно прохујалом, предмодерном облику, нити то уопште може бити. Ми се бесповратно налазимо на позицији модерне. Улог је управо спасавање модерне од оних њених аутодеструктивних потенцијала, спречавање потпуног раскида везе између човека и природе који нужно значи смрт човечанства, јер

човек нужно остаје природно биће, део природе, ма колико та природност била и требало да буде историјско-друштвено посредована.

Десничарска технократска идеологија

Својим острашћеним глорификовањем слободе као насиља над природом које не сме да има границе, осим у логичној смрти руковођеној начелом „Боље гроб него роб природе!“, Николић сасвим стоји у сцијентистичкој и технократској идеолошкој парадигми. Њему страховито смета „робовање“ човека природи, али никако не и робовање човека науци и техници, па зарад оне „слободе“ спрам природе треба да се мамузамо крутом доминацијом и репресијом над природом и свим аспектима људског живота који с њом још увек стоје у вези, укључујући онај што се тиче рађања. Али чему оваква „слобода“ од природе која се од почетног средства за обезбеђење људског опстанка изокреће у средство угрожавања овог опстанка?! Фајерабенд је на једном месту рекао да данас треба да се ослободимо дављеничког загрљаја науке, као што нас је наука некада ослободила дављеничког загрљаја религије. Свако онај ко, након свих негативних друштвених искустава и критичких мисаоних рефлексција на тему научно-техничке цивилизације, и даље непосредовано велича неумерено научно овладавање и техничко израбљивање ванљудске природе које нужно, на једнако деструктиван начин, задире и у нашу, људску природу (ако је, наравно, реч о човеку који се, за разлику од већине људи, ипак бави филозофским промишљањем актуелности), више личи на некога ко је неким чудом испао из историјског времена од пре две-три стотине година него на нашег (само)свесног савременика. Критика ове цивилизације, наравно у модерном и левичарском кључу, мења наше вредновање и перцепцију, па се грубо и сирово остајање при једностраној технократској апологетици показује као оно што је заправо неисправно, назадно, архаично, сулудо и бесмислено.

Самим тим преокреће се и однос између онога што је конзервативно и онога што је прогресивно. Прогресивност и револуционарност тада се промичу кроз критичко преиспитивање постојеће форме научно-техничког напретка, док се конзервативност састоји у слепом потчињавању овом напретку и његовој моћи. Тако је нпр. Валтер Бенјамин знао да каже: „Маркс је говорио да су револуције локомотиве светске историје. Нису ли оне, међутим, кочнице за спас?“. У овом питању огледа се скепса према вртоглавом суноврату човечанства у пропаст и незнађе које се одвија под окриљем „прогреса“. С друге стране, не треба да чуди што је лидер немачке конзервативне партије својевремено изјавио да бити конзервативан значи „хтети марширати на челу напретка“. Николићеви ставови се тако сасвим слажу са идеологијом технократског конзервативизма, која чини значајну полугу савремене деснице. „Слобода“ о којој он говори своди се на робовање осамостаљеном научно-техничком апарату, који почиње фетишки да се обожава и тако стаје наместо некадашње Природе, односно Бога.

Универзално признање хомосексуалности vs. признање универзалности хомосексуалности

Но, вратимо се сада главној теми ове расправе, питању људске сексуалности, односно хетеросексуалности и хомосексуалности. Николић као своју главну тезу истиче начело апсолутне слободе љубави, из које проистиче захтев за универзалним признавањем права на хомосексуалност, а то право у свом тексту ја наводно не признајем и одбацујем. Када се овако нешто тврди, човек мора да се запита колико је пажљиво критичар прочитао текст с којим полемише, и није ли, уместо тога, унапред исконструисао став опонента какав њему одговара и који онда лако може да побије. Наиме, овде се мени подмеће једна груба неистина. Нигде нисам одбацио право на хомосексуалност, нити захтев за његовим универзалним признавањем. Штавише, у тексту, а нарочито коментарима на сајту НСПМ, бранио сам то право, као и друга права која из њега проистичу, укључујући право на јавно испољавање хомосексуалности, заштиту хомосексуалаца од дискриминације или право на законске заједнице. Дакле, сложио сам се са готово свим захтевима геј покрета, осим оног који се тиче усвајања деце, изневши разлоге због којих сам у погледу овог захтева суздржан. Међутим, једно је захтев за универзалним признавањем хомосексуалности, у смислу да сви људи треба да признају право на хомосексуалност и да прихвате такав избор појединаца као легитиман (ако ту уопште постоји слобода избора), а сасвим друго захтев за признавањем универзалности хомосексуалности, у коме се од нас тражи да се сложимо с хипотетичком ситуацијом где би хомосексуалност важила као општи закон.

Са овим другим се, наравно, не могу сложити и објаснио сам зашто. Хомосексуалност сме да буде једна од могућих сексуалних оријентација, то за мене уопште није спорно, и лично се уопште не саблажњавам пред призорима хомосексуалности, како ми Николић цинично потура. Али тврдити, у маниру квазифилозофског егзибиционизма, да су све сексуалне оријентације једнако вредне, да међу њима нема никакве хијерархије и да такав релативизам у погледу тако важног питања као што је људска сексуалност треба да важи као друштвено правило, то је оно што заиста не могу да прихватим. Пошто се ово неуралгично место преплиће с питањем људске природе (и слободе), о коме Николић нашироко дискутује, потребно је да нешто детаљније изложим у чему се, по мом мишљењу, састоји човекова природа, то јест природност човека.

Људска природа и природност хетеросексуалности

Та природа је пре свега у томе што је човек телесно биће. Својом телесношћу, то јест нагонима и потребама које из ње проистичу, човек је везан за природу и од те природе, у крајњем, нужно зависи. Како Маркс каже, природа је човеково аорганиско тело, и као таква неминовно остаје медијум унутар кога се човек креће и с којим размењује своје животне енергије. Човек је, по Марксу, „предметно биће“ које „ствара, поставља само предмете... јер је својим пореклом природа“ (Marx/Engels, 1989:323). Другим речима, човек мора да једе, пије, спава, сексуално општи и, пре свега, да ради да би као појединац и род уопште опстао, одржао се у животу.

Кад смо код сексуалности, она проиходи из ове телесности човека. Али човек није неко сексуално неодређено биће, он се по правилу рађа као индивидуа одређеног пола, мушког или женског (ретки изузеци, баш зато што су ретки, само потврђују то правило). У каснијем расту и развоју, код ових индивидуа формирају се одређени полни органи и полне карактеристике које природно упућују на супротни пол. Мушки полни орган, који има улогу пенетрације, не може да пенетрира у мушки орган, као што женски полни орган, који има улогу да буде пенетриран, не може да пенетрира у женски орган. Додуше, за мушки полни орган видимо да по свом облику може да пенетрира и у неки други телесни отвор, а не само у генитални женски. Али потпуно нам је јасно да у женски полни орган може да пенетрира само мушки полни орган, односно нешто што њему одговара. Другим речима, ако нам, посматрајући само облик полних органа, код мушкараца хомосексуалност и није сасвим неразумљива, за жене нам је очигледно да су, по изгледу свог полног органа, нужно упућене на хетеросексуалност. Зато се може рећи да је жена оличење људске хетеросексуалности.

А након телесности и сексуалности, и хетеросексуалност нам се намеће као обележје људске природе. Узимајући овде за смернице Маркову мисао да је корен човека човек сам, и Аристотелово прво одређење природе као нечега што израста из самог себе, можемо рећи да је корен човека, оно из чега човек израста, управо хетеросексуалност. Наиме, човек може да се роди само из хетеросексуалног односа, то је претпоставка његовог постојања, живота и свега осталог што на тим основама настаје. Хетеросексуалност је тако *a priori* човековог бивствовања. Зато хетеросексуалност није само једна од могућих сексуалних оријентација која се са осталима налази у истој равни, као једна поред других, и с којом су, самим тим, ове остале сасвим једнаке, односно једнако вредне. Не, она је темељна сексуална оријентација и као услов живота представља истовремено услов могућности сексуалности, а тиме и сваке сексуалне оријентације уопште. Све остале сексуалне оријентације почивају на хетеросексуалности, а једино она почива на самој себи. Хомосексуалци могу да настану једино из хетеросексуалног односа, а обрнуто не важи – из хомосексуалног односа не настаје нико, ни хетеросексуалци ни хомосексуалци. Хомосексуалци стога могу да постоје и практикују своју оријентацију само на основу супротне сексуалне оријентације, и тиме, на неки начин паразитирајући на њој, уједно сведоче о њеној онтолошкој надмоћи. Зато човек, како каже Николић, може „слободно да изумева“ своју сексуалност

колико год хоће, али да би уопште дошао у прилику да изумева било шта, претходно мора да буде рођен, а то је могуће (још увек) једино у природном хетеросексуалном односу, или бар хетеросексуалном контакту полних ћелија (ако је реч о вештачкој оплодњи). Тако је хетеросексуалност нека врста *causa sui*

родно место људског живота, који израста из самог себе. Човек као појединац може да не „изабере“ хетеросексуалност као оријентацију без последица по свој индивидуални опстанак, али као род то не може; без хетеросексуалности, он је осуђен на пропаст, то јест одумирање. Све то потврђује дубоку истинитост Марксове мисли коју смо узели као идеју водиљу овог текста.

Зато ту нема нарочите слободе избора. И зато се не може рећи, како тврди Николић, да је хетеросексуалност ствар друштвене конвенције, а не природе, пошто она постоји у свим друштвима. Хетеросексуалност и репродукција тврде су антрополошке чињенице, које се провлаче кроз све „симболичке односе и конструкције“, будући да измичу посебним, културно условљеним „мрежама симболичког и не-природног“, пребивајући без разлике у свим културама као њихов последњи органски основ. Зато су оне у том смислу нешто транскултурно, тј. природно. Ако је нешто у овом погледу само културно, тј. „симболичко“ и „не-природно“, онда је то много пре хомосексуалност него хетеросексуалност. Наиме, у многим друштвима и културама нема хомосексуалности, или је она сасвим занемарљива. Али не постоје друштво и култура у којима нема хетеросексуалности, или у којима она није знатно преовлађујућа. Једноставно, таква заједница не би могла да настане или бар да се одржи.

Имамо ли ово у виду, отпада и последња могућност да хомосексуалност видимо као нешто што није у раскораку с природним процесом сексуалног одношења. Приметили смо, наиме, да изглед мушког полног органа не мора нужно да пенетрира у женски полни орган. Али изливање мушке семене течности, које настаје као врхунац сексуалног чина једног мушкарца, само у хетеросексуално-гениталном односу може да испуни своју природну функцију. Сперматозоиди, наиме, по природи имају способност да оплоде јајну ћелију, то је њихова иманентна природна сврха, коју могу да реализују само у једној, тачно одређеној врсти сексуалног односа. У осталим односима они ту сврху не испуњавају, и у том, и само у том смислу, ти су односи нешто неприродно.

Рађање као претпоставка субјекта

Све су ово непобитне истине које не би требало посебно разјашњавати да нисмо били суочени с једном ексцентричном реакцијом. Николић ми подмеће да сам забраздио у

метафизику тиме што за „господара над сврхама“ догматски постулирам неку инстанцију која је потпуно независна од човека, односно субјекта. Међутим, нити је у извођењу ових „догми“ искључен човек/субјект, нити се уопште може рећи да је нпр. рађање некаква сврха сасвим независна од човека/субјекта. Мислим да сам сасвим довољно показао да је код ставова које заступам реч о рационалним, умским истинама везаним за сферу не само могућег већ и стварног, опипљивог искуства, које потврђује целокупна антрополошка грађа, а не о нечему што је изван граница тог искуства, што би тек била метафизика у кантовском смислу (мислим да је и на овом месту згодно позвати се на Канта). Такође, сасвим је јасно да, ако искључимо рађање као темељну сврху (сексуалности), свака прича о човеку/субјекту постаје бесмислена. Човек заиста може да чини многе ствари из слободе, да буде субјект у еминентном смислу тог појма, али једино под претпоставком да постоји, тј. да је рођен. То је *conditio sine qua non* сваког његовог делатног чина. На крају крајева, човекова слобода не постоји зарад себе или ради тлачења, или чак искорењивања људске природе, како је Николић замишља, већ ради унапређења људског живота, развоја и јачања његових природно људских способности да живи, ствара, воли итд, што су уједно крајње сврхе људског живота.

Слобода само унутар граница људске природе

Стога би упућену примедбу за метафизичност ваљало сасвим преокренути и вратити је натраг ономе ко ју је упутио. Николић је тај који је, поред сцијентизма и технократизма, забраздио и у догматску метафизику, у којој су наврат-нанос напабирчене идеје вулгарног, субјективистичког идеализма, егзистенцијализма и постмодернистичког релативизма. Свима њима заједничка је делирична визија „слободе“, односно манично порицање сваког темеља (центра) који тој „слободи“ измиче, а која, самим тим, завршава у негирању и одбацивању концепта људске природе. Или се тај концепт користи у његовом крајње деконструисаном значењу којим нам се поручује да је, ако уопште има смисла говорити о некаквој људској природи, она у томе да је човек неприродно биће, да му ништа не лежи у основи, да је он само оно што од себе учини и томе слично. Наспрам ових приземно идеалистичко-идеолошких застрањења и опијености, у којима се фантазира о (људском) субјекту који је потпуно независан и изван материјалног света и властите телесности, материјализам увек делује као отржењујуће средство. И због тога

се ми овог средства чврсто држимо.

Николићеви закључци увелико напуштају сферу могућег искуства и тако прерастају у метафизичке бесмислице. Он упорно тврди да је човек оно што од себе учини из слободе и да стога нема никакву унапред дефинисану природу. Међутим, ова прва тврдња сама по себи има смисла само у одређеним оквирима, границама које су дефинисане људском природом, то јест, изван тих граница она постаје бесмислена. Као појединац и род, човек, свакако, себе одређује својом слободном делатношћу. Али та делатност се увек одвија унутар неизменљивих граница његове природе, које се не могу сасвим раширити и релативизовати, а да такво биће и даље називамо човеком. Оне су нужна претпоставка сваке његове делатности из слободе, бивања субјектом, и само у тим оквирима идеалистички филозофски мотиви имају смисао и несумњиву вредност. Зато овакав појам људске природе не може, како Николић мисли и жели, бити разграђен, деконструисан, „подвргнут различитим тумачењима“. Он није плод никакве мистификације, већ рационалног филозофско-научног знања, иза којег стоји необориво, дуго и богато теоријско и практично искуство. Ако је нешто мистификација, онда су то његове произвољне конструкције на тему неограничене људске слободе. Наиме, може ли човек слободно да укине своју телесност, да себе претвори у нетелесно биће, или да се учини физички бесмртним, и ако може, хоћемо ли такво биће заиста и даље називати човеком? Може ли он себе слободно да лиши многих нагона и потреба који произлазе из те телесности, самим тим и њиховог задовољавања, а да истовремено преживи? Ако је реч о сексуалности или љубави, можемо ли замислити човека као род који је ње потпуно лишен, тј. да ли ћемо такво хипотетичко „људско“ биће уопште назвати човеком? Николић велича слободну љубав као вредност и тражи њено универзално признавање. Али он беспоговорно велича и науку, која вештачком интервенцијом у људску природу вероватно већ сада може постићи да човека лиши сексуалности и емоција (блокирањем неких неуро-физиолошких механизма који су материјална основа психичког). Међутим, хоћемо ли такво биће и даље називати човеком? Не називамо ли ми (с правом) оне ретке индивидуе које су сасвим лишене емоција монструмима, и не сматрамо ли их отелотворењем нечег нељудског, не само у смислу нехуманости (многи људи јесу и могу бити нехумани), него у дубљем смислу, то јест да онтолошки не припадају људском роду, да су нека друга врста бића? Хоћемо ли се и у том случају лишавања љубави и осталих позитивних емоција строго држати правила да све оно што наука, по нашем критичару очигледно највиши и недодирљиви израз људске слободе, може да учини, то и треба да учини? Ако наука може да пробије све границе, постоје ли онда неке границе за саму науку?

Границе науке - нужност хетеросексуалности и примат природног процеса оплодње

Наука, рецимо, још увек не може, чак ни приближно, да врши оплодњу онолико успешно

колико се то може природним путем, па лакоћа с којом Николић пребацује оплодњу са природног на вештачки план говори само да је о том питању изузетно слабо обавештен. Муке кроз које пролазе неплодни парови, које, нажалост, у великом броју случајева не бивају искупљене крајњим успехом, најбољи су доказ колико су смешне, али и увредљиве његове лаконске констатације да је за настанак људског живота неважно да ли он настаје природним или вештачким путем, те да је наука у целости „изашла на крај с проблемом оплодње независно од сексуалног односа“.

Даље, наука још увек не може да створи живот из нечег другог до вештачки изведеног хетеросексуалног контакта између сперматозоида и јајне ћелије, нити да тај живот даље развија изван материце као (женског) природног органа. Зато смо и тврдили да хетеросексуалност остаје (природна) основа људске репродукције чак и под претпоставком вештачке оплодње, укључујући њене могућности у будућности, много веће него данас. Сви људи заиста могу бити хомосексуалци, али они могу да се роде још увек једино из (природног или вештачког) хетеросексуалног контакта полних ћелија и смештаја оплођене ћелије у материцу. То и Николић признаје када каже да „једино што још увек остаје као природна датост јесу сперматозоид и јајна ћелија“. Али у том „једином“ моменту природности који има хетеросексуални карактер (ако не рачунамо неопходност материце) ипак лежи сва она огромна разлика у односу на хомосексуалност и сав дефицит ове потоње у погледу стварања новог живота. Зато је хетеросексуални контакт, чак и када је научно, вештачки посредован, непремостивом провалијом одвојен од хомосексуалног, једнако као што је тренутак настанка новог живота неизмеран скок у односу на потпуно јалово сударање два сперматозоида или две јајне ћелије. Хетеросексуалност је ипак, на Николићеву жалост, још увек услов одржања људског рода.

Тек би клонирање, а не вештачка оплодња, значило радикалан пробој изван граница хетеросексуалности и на тај начин регулисане људске репродукције. Оно је због тога и побудило велика очекивања и подршку хомосексуалне заједнице. Али чак и кад би клонирање човека једног дана постало сасвим успешан начин његове репродукције, поставља се питање у чему би био његов смисао (осим онога да се омогући опстанак једног хипотетичког, наглашено хомосексуалног света). У чему је смисао да, уместо битно нове и различите индивидуе која настаје природним путем, производимо нечије клонове вештачким путем?! Дакле, сасвим независно од етичког аспекта клонирања који је доминантан у данашњој расправи, чак и да је клонирање етички сасвим беспрекорно, чини се да оно вређа наш естетски укус и смисао за рационалност. Зашто би требало да живимо у свету, споља гледано, све истоветнијих индивидуа, чије одржавање захтева велика улагања у науку и технологију, један трошак који потпуно изостаје у природном процесу настанка новог људског живота, који се одвија на основу хетеросексуалног привлачења и физичког контакта мушкарца и жене?

Тако су и клонирање и вештачка оплодња ирационални тамо где постоје очувани природни механизми људске репродукције, и то ирационални са становишта саме научне рационалности која се руководи принципом што веће једноставности процеса и његових што мањих трошкова. Наука јесте учинила да, како каже Николић, мушки полни орган не мора више да пенетрира у женски полни орган и тамо ејакулира да би се створио нови живот. Али, нико разуман то не схвата као препоруку да се оплодња врши вештачким путем тамо где постоје нормално развијене природне способности за зачеће. Тражити од нас, у условима када можемо да се репродукујемо природним путем, да се клонирамо или оплођујемо вештачким путем (чак и кад би то, понављамо, било у сваком појединачном случају сасвим изводљиво и лишено постојећих још увек нерешених тешкоћа и проблема) исто је као нпр. тражити да се у искључиво течној облику хранимо путем сонде (цевчице која пролази кроз нос, провлачи се кроз организам и улази директно у желудац) само зато што је наука успела на тај начин да реши проблем исхране оболелих људи који не могу да гутају храну. Зна се да тим путем никада не може да се постигне онај осећај задовољства, па и једноставност радње која се састоји у природном жвакању и гутању хране. Слично томе је и тражити од људи да дишу преко апарата за дисање, или да носе протезе уместо зуба или ногу, пошто је наука у тим случајевима такође „раскинула“ природну везу између носа и дисања, зуба и грижења, ногу и ходања. Све су то очигледно бесмислени захтеви, јер ослањање на науку има смисла само тамо где закаже природа, као средство да се надокнаде изгубљене природне моћи, или тамо где се природне моћи могу увећати. У свим осталим случајевима када наука излази из тих легитимних оквира, њено осамостаљивање мора се третирати као безумно, ирационално, претеће по човеков интегритет и опстанак, те као такво мора бити сузбијено.

Зато је и Николићева аналогија са открићем точка промашена. Изумевање точка, као и вештачке оплодње, последица је човекових практичних потреба и интереса, жеље да се стекне сопствена природна моћ тамо где она изостаје. Другим речима, није човек из чисте слободне воље или жеље за интелектуалном игром одлучио да се научно бави вештачком оплодњом, већ да би се помогло људима код којих делују природни узроци неплодности, да би се интервенисало у природу и њене аномалије које се иначе појављују, и тиме надокнадило одсуство одређених природних чинилаца који су утицали на прекид везе између хетеросексуалног односа и зачећа новог живота. Дакле, ту је реч управо о повезивању с природом посредством науке, о научној симулацији природног хетеросексуалног односа, о успостављању прекинуте везе с нормалним природним развојем, а не о радикалном раскидању те везе. Зато се ни код изумевања точка не ради о „угрожавању сврхе коју су Бог или природа поставили у људске ноге“, већ напротив, о даљем потенцирању природе и њених сврха, јачању човекове природне моћи кретања посредством оруђа као продужетака људских органа (а не њихових супституата), што све потврђује Марксову тезу да је историја човека део историје природе. Птице прелазе стотине километара захваљујући својим крилима, док човек уместо крила користи превозна средства. Тиме природна веза између ногу и кретања није раскинута, јер и она даље постоји; тиме је само појачана човекова природна способност кретања. Исти принцип важи и код осталих људских способности (гледања,

слушања, додиривања, мирисања, пливања итд.) Свуда човек помоћу оруђа стиче моћи којима у природи већ располажу неки други организми. Тек онда када точкови буду могли да учине све оно што могу људске ноге, и када на своје тело почнемо да уграђујемо точкове уместо ногу (ма колико бизарно то звучало и изгледало), можемо говорити о значајнијој промени унутар људске природе. На крају, када је реч о човековом положају спрам природе, донети његове слободе су ограничени, јер све што човек може јесте да уметне своју слободну вољу у детерминистички, каузални ланац, а не да сасвим поремети и измени тај ланац. Он не може да мења природне законе, већ само да их спознаје и искоришћава за своје добро, што је сасвим довољно, и представља оно лукавство (ума) о којем говоре Бекон или Енгелс, на којем почива човекова моћ над природом у облику науке, технике и индустрије.

Стога се треба држати природе све док она функционише у нашу корист. И не само то, природу треба у том погледу јачати. Конкретно, далеко више има смисла користити науку за подстицање природне плодности или бар лечење стерилитета него експериментисати са клонирањем или стварањем живота у потпуно вештачким условима. Бавити се овим другим, форсирати науку и технологију тамо где природа те ствари обавља много лакше и успешније, само зато да бисмо ту природу по сваку цену елиминисали из нашег „слободног” живота, води нас, као што смо видели, у теоријске и практичне ирационалности и бесмислице. Нити се природа може сасвим уклонити (бар још увек то није замисливо, још мање изводљиво) нити, тамо где наша слобода са њом није ни у каквој супротности, то уопште треба чинити чак и да се може, а поготово не смемо имати слепо, априорно, некритичко поверење у пожељност таквих подухвата, јер нам ништа не гарантује да ће такав, потпуно вештачки исконструисан свет бити ваљаније место за живот човека с обзиром на целину његовог материјалног и духовног постојања.

Хуманистички натурализам - посредовано јединство човека и природе

Таква слобода спрам природе коју Николић заговара нема никакве везе са модèрном, јер је модèрна донела начело ума, и на њему утемељену слободу, као руководеће принципе, док ова „слобода”, као што смо видели на многим примерима, завршава управо у безумљу, то јест суманутости. Зато ту не може бити говора о истинској људској слободи, већ само о манијакалној принуди на негирање и искорењивање природе која нас претвара у немоћне слуге научно-технолошког терора над њом, природом. Мислиоци који су желели да спасу ум и просветитељство, избављајући их из самоубилачке дијалектике оног просветитељског пројекта који се ослања искључиво на разум и његову неконтролисану агресију над природом, на разне су се начине трудили да рехабилитују везу, помирење и јединство човека с природом. Тачније, реч је о јединству супротности, а не пуком супротстављању човека, односно његове слободе, и природе,

које се открива у највишим донетима модерне и савремене филозофије. Тешко да се Адорно, Хоркхајмер, Маркузе или Блох могу сматрати предмодерним мислиоцима, а сви су они заговарали потребу и могућност једне нерепресивне и естетизоване људске цивилизације и егзистенције ослобођене јарма и стихије дехуманизованог научно-техничког раста.

Стога уопште није реч о потпуном покоравану природи (чак и да је тако нешто у условима високо развијене науке и технологије могуће), већ о преко потребном ограничењу потпуног искорењивања природе, обезбеђивању и осмишљавању човековог јединства с њом пошто смо довољно развили снаге које омогућавају овладавање природом у корист човека. Модерна је довела до нужног и неопходног супротстављања човека природи јер су у претходном, непосредованом јединству и потчињености човека природи његове моћи биле слабе и сузбијене, због чега је човек био изручен краткорочности и несигурности опстанка. Она тако представља антитезу у развоју односа између човека и природе (тачније речено, виши ступањ тог супротстављања, будући да је ово супротстављање, због човекове примарне неприлагођености природи, у одређеном степену нужан конститутивни елемент сваког људског опстанка и културе, који као такав постоји од саме праисторије). Али на извесном ступњу ослобађања од природе, то јест овладавања природом, средство је почело да се осамостаљује и угрожава почетни (или крајњи) циљ који му је лежао у основи. Човекова осигурана егзистенција и срећа, који су на почетку модерне били сврха „господарења над природом”, сада су бивали угрожени не од природе, већ од снага које је развио сам човек да би њоме овладао. Испоставило се да се не можемо сасвим лишити природе, елиминисати је, а да наша егзистенција и срећа и даље буду неометане и обезбеђене. Као нужно, сада се показало јединство, синтеза човека и природе, на основи већ развијеног и неотклоњивог овладавања природом у корист човека, што је Маркузе назвао смирајем, пацификацијом људске егзистенције.

Ако се то посредовано јединство човека и природе назива натурализмом, прихватам да будем натуралиста. Није ми уопште непријатно да будем у друштву споменутих мислилаца који су такође високо вредновали и бранили ово јединство. А њима можемо придодати и Маркса, који у *Раним радовима* за комунизам каже следеће: „Комунизам као позитивно укидање приватног власништва као човјекова самооутуђења, те стога, као збиљско присвајање човјекове суштине од човјека и за човјека, јест стога потпун, свјестан и унутар цјелокупног богатства досадашњег развитка настали повратак човјека себи као друштвеног тј. човјечног човјека. Тај је комунизам као довршени натурализам – хуманизам, као довршени хуманизам = натурализам, он је истинско рјешење сукоба између човјека и природе, између човјека и човјека, истинско рјешење борбе између егзистенције и суштине, између опредмећивања и самопотврђивања, између слободе и нужности, између индивидуума и рода. Он је ријешена загонетка историје и зна да је он то рјешење“ (Marx/Engels, 1989:275). Дакле, по цену бесмислене етикете да су Маркс, Маркузе и сви они који се налазе на становишту оваквог натурализма „предмодерни и

назадни“, ипак бих радије био у њиховом друштву, него у миљеу разуларених постмодерниста чије псеудоеманципаторске декламације Николић овде рециклира у сировом облику.

Смисао људске прокреативности

У нашој одбрани природе не ради се о натурализму биологистичког типа, свођењу човека на пуко природно, животињско биће чији је једини циљ живота да задовољи своје нагоне и тако се у животу одржи. Не, човек је и историјско, друштвено биће, које једино у том пољу може да реализује своју природу, он има и потребе вишег, чисто културног карактера. Али без оне природе као темеља, он још увек не може да опстане, а тиме ни да оствари било какав животни циљ и пројекат, тако да његова слобода остаје условљена и ограничена овим још увек неотклоњивим природним границама. И баш зато што човек једним делом има слободу, бивајући унутар одређених граница непотчињен природном детерминизму, он има одговорност за оно што (слободно) чини. Ова слобода зато сваку људску потребу и однос чини специфично људским, али у њиховим одређеним видовима и нељудским – са становишта вишег, хуманијег облика постојања. Тако је код човека реч не само о природи, већ и о моралу. Боље речено, људска природа је специфичан, напреднији облик природе, који је суштински прожет моралним и уопште културним вредностима.

Стога не можемо да не преиспитамо Николићево грубо свођење људске на анималну репродукцију („размножавање“), и уопште његову саблажњивост над оном врстом сексуалног односа у коме две особе различитог пола извршавају тако важан и моралан чин као што је рађање новог људског живота. Тиме се показује да је управо он тај који вулгарно биологистички натурализује процес људске репродукције. Наравно да човекова сексуалност и њено задовољавање не мора нужно да заврши чином оплодње, као код животиње. Човек заиста има слободу да избегне или прекине сексуални однос који би се завршио оплодњом, и да тако своју сексуалност користи у друге сврхе. Али баш због те слободе, због могућности да се не десе, оплодња и рађање у човековом свету представљају нешто битно другачије и више него у животињском. Оне су чин креације, продукције, а не пуке репродукције, па би тачније и боље било назвати ове процесе прокреативним него репродуктивним (тако се негде и називају).

Рађање човека има онтолошки, етички и естетски смисао, а не само пуко биолошки. Онтолошки јер се у њему показује битна суштина човека као самостваралачког бића које ствара себе не само из природне нужности, већ такође из слободе, будући да се он као родно биће сазнајно и практички односи према тој нужности, што људски чин оплодње и

„Хомосексуалност или смрт!“

Пише: Марио Калик

субота, 06 октобар 2012 11:27

рађања чини нечим сасвим специфичним у односу на наизглед идентичан процес код животиња (постоји једно одређење слободе као сазнате нужности које, наравно, одудара од Николићевог здраворазумског, недијалектичког супротстављања слободе и нужности). Од првобитне до данашње људске заједнице око сексуалности, оплодне и рађања плету се разне друштвене норме и табуи у којима се изражава колективно (не)свесно човековог друштвеног постојања, тако да не може бити говора о томе да су те појаве и процеси чисто биолошког, сасвим акултурног карактера. (То не значи, као што смо видели на примеру транскултуралности хетеросексуалности, да су самим тим они чисто неболошког, сасвим културног карактера; њихово постојање не зависи од културе, јер потиче из човекове биологије, али култура им даје одређени појавни облик.)

Етички проблем рађања и родитељства изложио сам у претходном тексту, али би га овде валао и Никола. Николић иначе ничим није оповргао моју аргументацију на овом месту, већ је, наравно, нијакве доказе, једноставно пресудио да су „категорички императив и тест универзализације као такви проблематични и подложни критици или у најмању руку разаритим тумачењима“. Остало је, дакле, да му верујемо на реч. За мене је так ово кључно питање, када најбоље утемељен тест за оцену моралности неке радње. Он нам **показује да свака сексуална пракса која се никако и никада не завршава чином, радње јесте неморална** (без обзира да ли је хомосексуална или хетеросексуална). Наиме, ми с правом претендујемо на недодирљивост властитог живота и уживања у њему, а Николић наглашава и право на слободну љубав, тражећи њено универзално признавање. Међутим, непрокреативна сексуална пракса онемогућава стварање новог живота и тиме крши право других људи – оних што такође треба да буду рођени – на живот и уживање у животу. Када бисмо њу применили на себе, ни ми не бисмо били рођени, нити бисмо могли да уживамо у животу, а тиме ни у (слободној) љубави. Зато се не може рационално хтети да непрокреативна сексуалност, а хомосексуалност је један њен облик, постане општи закон. Сваки појединац који би имао такву претензију нужно би запао у практичну противречност са сопственим постојањем и захтевом за његовим признавањем. Зато је све време и Николић у некој врсти, филозофски говорећи,

перформативне противречности са собом, он постоји и излаже своје идеје (ма колико биле бизарне) на основу оне сексуалне оријентације (хетеросексуалности) и њеног исхода (оплодње и рађања) које по сваку цену жели да релативизује, мимоиђе, штавише, обезвреди и обесмисли?! То је отприлике као кад би неко с пуном озбиљношћу себи и другима постављао питање да ли он уопште постоји или зашто би он уопште морао да постоји у тренутку док о томе размишља или говори (наравно, не мислимо овде на Декарта који је својевремено, у једном далеко озбиљнијем контексту, с правом поставио такво питање). Овакво позерско, мудријашко понашање и „доказивање“ делују нам смешно и детињасто, док би у неком другом контексту били сулуди. Резимирајући овај етички аспект рађања, можемо рећи да сви они који своју сексуалност ни на који начин и ни у једном тренутку не везују за оплодњу и рађање заправо друге ускраћују за нешто што сами поседују, а то је сам живот. Они своје право на живот и слободну љубав које им нико не негира и забрањује (бар тако треба да буде) користе тако што крше иста та права код других људских бића. Поред тога, они на овај начин не враћају својеврстан дуг који се огледа у животу који им је подарен, што је слично било ком невраћању дуга (узгред, Николић овај важан аргумент, слично оном који се позива на категорички императив, кратко описује као „споран“, наглашавајући да се у њега „неће упуштати“, што је, разуме се, сјајно и ефектно побијање изведено у духу „модерне“ филозофије). У свему претходно наведеном види се неморалност, непоштење и неправда једног крајње себичног, саможивог понашања који морају наићи на моралну осуду, али и одређене правне санкције јер је реч о кршењу елементарних људских права. У томе је и незрелост сваке доследно непрокреативне сексуалности, у несхватању да треба дати допринос рађању, дакле, не сводити свој сексуални живот само на себични ужитак, што је иначе разлика између пубертетске и зреле сексуалности. Поводом ове наше моралне (дис)квалификације, мој тобоже етички осетљив и хуманистички настројен критичар се скандализује, не схватајући да, згражавајући се над оваквом морално легитимном примедбом и оптужбом, само показује колико је лажна и ограничена његова морална свест. Он горљиво брани хомосексуалност и остале непрокреативне сексуалне праксе у име ничим ограничене слободе љубави, чак и онда када та слобода у неким ситуацијама очигледно доводи до онемогућавања живота, а тиме и љубави других људских бића. Позивајући се на једну страну Кантовог учења, јаз између ванљудске природе и људске слободе – који, како смо видели, и ми признајемо у случају рађања, што ово позивање на Канта у циљу побијања наших теза чини промашеним – он је потпуно превидео ону другу, ништа мање важну страну Кантовог етичког учења. Она каже да је само слобода која је уоквирена моралним законом и његовим поштовањем истинска људска слобода. А морални закон ће, нарочито ако говоримо о Канту, увек давати предност општој, умној и алтруистичној сврси (даљег) постојања човечанства над посебном, чулном, а пре свега себичном сврхом сексуалног уживања непрокреативно оријентисаних индивидуа.

На крају, естетски аспект рађања јесте у лепоти и нежности коју нам подарују најмлађи, у оној песничкој крилатици да су „деца украс света“. Када Николић већ пита шта би то „могао бити слоган против опасног ширења хомосексуалности преко граница мањине“, ова метафора би могла бити такав слоган. Или, рецимо, „Дајмо новом животу шансу“. Да резимирамо; користећи своју сексуалност за све друго осим за рађање деце,

ми прво изневеравамо своју самостваралачку природу, а затим и морални закон, да бисмо се, уза све то, лишили и једног значајног извора који оплемењује и естетизује људско постојање. И зато се пре може рећи да је код хетеросексуалног привлачења и оплодње на делу лукавство ума који користи неке природне силе да би постигао своје (универзалне) циљеве, него „лукавство природе уз помоћ којег би она хтела да нас подреди њеним сврхама“. Другим речима, код рађања делује и умска, а не само пуко природна сврха.

Имамо ли све ово у виду, јасна нам је ограниченост, сировост и приземност Николићевог разумевања људске (природне) самопроизводње која у њој не запажа ништа битно другачије и узвишеније од „размножавања“. То се види и из његове констатације да „за настанак нове људске јединке није потребна љубав“. У буквалном смислу, то је тачно. Али ако дете треба да буде нешто више од „јединке“, боље речено да буде људска јединка у вишем, нормативном значењу тог појма, по којем се људско биће суштински разликује од биљке или животиње чијом репродукцијом можемо вештачки да управљамо искључиво хладном употребом научно-техничког разума, онда је љубав неизбежна. Дете које није рођено из љубави или у свом развоју није окружено љубави тешко да ће се обликовати у људско биће у пуном смислу те речи који подразумева висок степен моралног и интелектуалног развоја.

Рађање као темељна сврха сексуалности

Између човека и природе, дакле, постоји извештан рез. Али тврдити да је тај рез радикалан или да такав треба да буде зарад задовољења некакве искривљене, штавише изопачене представе о људској слободи јесте оно што је сасвим проблематично. За Маркса, у чију модерност и секуларност претпостављамо да не треба сумњати, бити радикалан значи захватити ствар у самом корену, а корен човека је човек сам. Међутим, за Николића бити радикалан значи ишчупати човека из самог корена и тако га, по цену смрти, учинити „слободним“. Наиме, по Марксу, човек је и природно и историјско биће, другим речима, његов су корени и природа и историја, па је немогуће ову историју у којој се човек као род слободно, самостваралачки производи радикално супротставити природи и одвојити је од ње. Историја човека, уз сав рез и дисконтинуитет, ипак је део и наставак историје природе.

И као што не постоји нити треба да постоји радикалан рез, односно потпуни раскид између човека и природе, тако не постоји нити треба да постоји радикалан рез између сексуалности и рађања, на чему наш критичар упорно инсистира. Ни овде не спорим да има извесног реза, то је очигледна чињеница која потиче из оног момента људске

слободе у односу на природу. Не завршава се сваки сексуални однос гениталним сношајем који је у одређеним ситуацијама почетак процеса рађања, нити тако треба да буде; човек своју сексуалност може и треба да користи и у друге сврхе. Али заговарати радикалан рез између сексуалности и рађања заправо значи укинути рађање. Наиме, иако циљ сексуалног контакта не мора и не треба увек да буде везан за рађање, јасно је да се овај прокреативни чин може постићи само у (хетеро)сексуалном контакту. Ако се овде поново вратимо питању о сврхама, можемо рећи да је рађање темељна сврха (хетеро)сексуалног односа, што не значи да је оно једина, крајња или врховна сврха тог односа. Ова друга сврха заиста може бити осећај сексуалног ужитка који се може постићи на разне начине а не само у хетеросексуално-гениталном контакту који резултира сношајем, оплодњом и рађањем (тима се показује бесмисленост Николићеве оптужбе да само на профан начин понављам „хришћанску дифамацију секса“). Међутим, темељна сврха мора да буде и остане рађање, и једино на тако обезбеђеном темељу човек има пуно право да користи своју сексуалност на који год начин жели, па и да буде хомосексуално оријентисан.

Дакле, проблем није само у (чистој) хомосексуалности, како је и Николић тачно приметио; проблем је у сваком сексуалном односу, укључујући хетеросексуални, који се у својој намери никако и никада не завршава оплодњом, то јест рађањем. Таква сексуална пракса заиста не може бити ништа друго него израз мушичавости јер се оријентише искључиво на себични ужитак појединаца, не узимајући у обзир права и интересе других људи, оних који, као и ми, треба да буду рођени, да живе и уживају у животу и љубави. Стога Николић још једном промашује својим примедбама јер куца на отворена врата: није спорно да је сексуална пракса отворена за различите сврхе, спорна је само претензија да се рађање елиминише као темељна сврха сексуалности, што је управо затварање сексуалности за сврху рађања. Другим речима, ми заиста можемо да се питамо шта је највиша функција секса, и да чак одговоримо да то није рађање (немам ништа против тога), али не можемо порицати да је рађање основна, неизбежна и надасве високо морална сврха сексуалног чина, која је претпоставка постојања сваког појединца и људског рода уопште, а самим тим и свега онога што на том постојању израста и тек може да израсте.

Незналачко позивање на ауторитете

Приводећи крају овај одговор, не можемо се довољно начудити, али и слатко не насмејати пред чињеницом Николићевог крајње несувислог позивања на неке ауторитативне мислиоце и њихове идеје, чији смисао он изокреће задивљујућом вештином. Наиме, кога год да је од великих имена употребио у покушају да поткрепи своје занесене, опсесивне конструкције о (модерној) „слободи“ и „радикалном резу“ спрам природе, непогрешиво је промашио њихову поенту. Тако је, на пример,

Николићево узимање Ничеа за сведока сасвим депласирано, у тако забрињавајућој мери да се питамо да ли он о Ничеу ишта зна, или се само послужио једном његовом мисли истргнутом из контекста и, по свој прилици, преузетом из друге руке, што ће пре бити случај јер сам каже да парафразира. Наиме, када Ниче на почетку *Веселе науке* спомиње да је „поверењу у живот дошао крај“, то се односи на дотадашњи облик живота, на његово владајуће тумачење које се проносило кроз традицију, а не на живот као такав. Он одмах затим додаје да је „љубав према животу још могућа – само се другачије воли“ (Ниће, 1989:12). Уопште, Ниче стоји на сасвим супротној страни од оне на коју филозофски скромно обавештени Николић жели да га сврста. Ретко ко је више од Ничеа величао живот и природу, и бескомпромисније грмео против „клеветника природе“ (Ниће, 1989:202) и читавог традиционалног правца вредности који је „водио на клеветање живота“ (Ниће, 1991:360). Штавише, чак и када одбацује везаност сексуалног инстинкта за одржање врсте, истичући његов значај првенствено за индивидуу, Ниче наглашава да је „рађање право дело јединке и њен највиши интерес и, према томе, највиши израз њене моћи“ (Ниће, 1989:403). Зато, следећи Ничеа, овог нашег критичара слободно можемо да сместимо међу клеветнике природе и живота.

Слично важи и у погледу Русоа. Русо је међу првима, много пре него што су ови сасвим очигледно испољили своје деструктивне дехуманизујуће учинке, критиковао модерно друштво и цивилизацију, њихов фетишизам науке, технике и њима прилагођене рационалности, видевши у томе неприхватљиво сакаћење људске природе која поседује многе друге, ништа мање важне димензије и моћи. Познато је да је Русо добио прву награду на једном конкурс дајући негативан одговор на питање „Да ли је обнова наука и уметности допринела поправљању морала“ (Ruso, 1993). Уосталом, „повратак природи“ је опште место које се везује за Русоа. Али наш критичар пада испод нивоа чак и општих места, „прецизно“ сврставајући мислиоце на сасвим погрешну страну. Зато је, с друге стране, када каже да у његовом радикалном сучељавању природе и слободe може бити присутна „опасност поједностављивања“, несумњиво у праву. Штавише, то супротстављање је не само одвише поједностављујуће, већ и промашено, чак и са становишта модерне филозофије. Наиме, у својим највишим достигнућима, нарочито у класичном немачком идеализму, она садржи увиде у јединство и помирење природе и слободe, бића и мишљења, света и човека.

Овакве грубе грешке и превиди понављају се и у Фројдовом случају. Као ни Ниче, Фројд се не може сматрати неким ко је „изгубио поверење у природу“ или „саморазумљивост сексуалности“. Ствар је опет сасвим обрнута. Као и Ниче, Фројд спада у ред оних преломних мислилаца који су изгубили поверење не у природу, већ у свемоћ људске рационалности и на њој утемељене слободe, који су открили подземне, несвесне силе нашег бића које владају нашим свесним животом (ту је сличност и са Марксом и његовом тезом о примату друштвеног бића над друштвеном свешћу). По Фројду, у језгру тог бића је сексуалност, преко које смо везани за органску природу и њене законе и динамику. Дакле, управо су природа и сексуалност нешто у шта треба имати поверење и што се

појављује као саморазумљиво, за разлику од „духа“ или „самосвести“. Сексуалност никако не може бити ствар људске слободе, избора, изумевања или било чега сличног; она је тврда, непроменљива чињеница и конституенс нашег постојања, несвесна основа и узрочник читавог психичког живота. Психоанализа као теорија спознаје ту биолошку основу, а као пракса помаже да се, њеним рефлектовањем у пацијентовој свести, он ослободи неуротичних симптома. Тако је највиши степен слободе до којег психоанализа доводи и може да доведе сазнање нужности сексуалности и њеног детерминишућег деловања, а не радикалан искорак из овог детерминизма, како Николић наивно замишља у својој слободарској самообмани. Ми стога не можемо да „бирамо своје несвесно“, него само да га учинимо свесним. Да можемо да га (слободно) бирамо, оно и не би било несвесно, онда нам ни психоанализа не би била потребна.

Али Николићево посезање за Фројдом показује се као гротескно у још једном смислу. Тешко да би Фројд икако могао бити адвокат хомосексуалности као нормалне или чак пожељне сексуалне оријентације којом исказујемо свој бунт против природног поретка хетеросексуалности и рађања. Напротив, у својој *Сексуалној теорији* (Frojd, 2009), он хомосексуалност експлицитно назива „сексуалном настраношћу“, а гениталну хетеросексуалност сматра врхунцем нормалног развоја индивидуалне сексуалности. Узроци хомосексуалности, по њему, нису сасвим познати, али у сваком случају представљају одступање од нормалног обликовања личности у домену сексуалности које изражава заостајање и фиксираност на ранијим, инфантилним фазама психосексуалног развоја. То важи и за сексуалне перверзије, тј. за сва она испољавања сексуалности која врхунац еротског задовољства не налазе у гениталном хетеросексуалном односу, већ у аналном, оралном или неком другом типу сексуалног контакта. Слично су мислили Фром и Рајх. Фром је сматрао да су прегениталне организације етички инфериорне у односу на гениталне, и повезивао је гениталност са здрављем, зрелошћу, продуктивношћу (Fromm, 1986), а Рајх је говорио о природи као норми и гениталности као природној сексуалности (Reich, 1990). Неће бити да су Фројд, Фром и Рајх некакви религиозни конзервативци неповратно заточени у идејним оквирима предмодерног доба.

И какви год да су узроци сексуалних инверзија или перверзија, они су, према психоанализи, резултат деловања несвесних сила у раним периодима развоја личности те, као такви, никако не могу бити ствар свесног, слободног избора. Стога на овом месту Николићева позиција такође долази у директан раскорак с психоанализом на коју се тријумфално позива. Прича о ничим ограниченој слободи љубави и сексуалног избора једноставно не иде заједно с психоаналитичким учењем.

Неморалност непрокреативних сексуалних оријентација

Може се рећи да хомосексуалност у том случају не може бити предмет моралног осуђивања, будући да морал претпоставља слободу избора. На том месту Николић је у праву. Међутим, ми смо говорили о моралној проблематичности хомосексуалности у другом смислу. Ако хомосексуалац и не може да потпуно напусти своју хомосексуалну оријентацију, нити треба то да учини (већ смо више пута рекли и сложили се да је то његово право), то не значи нужно да он ни на који начин не може да побуди у себи и хетеросексуалну склоност, да изврши хетеросексуалан чин рађања и, на крају крајева, живи у једној бисексуалној, а не чисто хомосексуалној породичној заједници. Да ли је то могуће, треба препустити науци, то јест медицини, психијатрији и психоанализи. Поготово ако се већ позивамо на науку и ако правимо паралелу с неплодним паровима и вештачком оплодњом. Неплодни парови, наравно, нису криви што су неплодни. Али постају криви ако ништа не учине на излечењу своје неплодности. У том домену они имају слободу воље и деловања, а тиме носе и моралну одговорност.

Слично важи за хомосексуалце. Ако они и нису криви што имају хомосексуалну склоност, криви су ако ништа не учине на подстицању хетеросексуалне склоности. Овај проблем постаје још већи када се то настојање доживљава и осуђује као напад на људска права хомосексуалаца, као угрожавање њихове слободе да буду хомосексуално оријентисани. А у ствари се уопште не ради о излечењу од хомосексуалности као некакве болести у јаком, есенцијалистичком смислу те речи, већ о покушају да се код хомосексуалаца развије додатна, хетеросексуална оријентација. Спречавање овог покушаја, под паролом заштите „права“ и „слобода“, тада се може оценити управо као атак на људску слободу, као тежња да се одржи стање у коме је хомосексуални појединац роб своје (тобоже) природне, непроменљиве, чисте хомосексуалности. На овом месту Николићева апологија „слободног изумевања“ сексуалности долази у гротескан раскорак с његовим имплицитним уверењем да постоји чиста хомосексуалност као нешто фиксирано и неизменљиво. Наиме, ако већ заступамо став да је сексуалност ствар слободне стваралачке делатности појединаца, зашто онда виши ступањ сексуалне слободе хомосексуалаца не би био изумевање хетеросексуалног афинитета, поготово ако они већ поседују „жарку жељу за потомством“, како Николић наводи? Ако је наука делимично успела да савлада природне препреке код неплодних хетеросексуалних парова, и ако већ величамо њене успехе, зашто се онда и у случају „чистих“ хомосексуалаца не ослонимо на науку, зашто да дозволимо да природна невоља која и у њиховом случају онемогућава рађање остане несавладана? Уосталом, ако се већ, као и Николић, позивамо на људско достојанство и његову недодирљивост, а оно се гази и код споменутог невраћања дуга (живота), јер се таквим чином понашамо неморално, зашто онда ово властито достојанство не покушамо да одбранимо помоћу науке?

Ми не знамо да ли би наука на овом плану могла имати успеха; могуће је да хетеросексуални порив у неким случајевима не може да се индукује. Али свакако, има

више смисла користити науку у ове сврхе, него пребацити процес оплодње на вештачки план, или чак покушавати створити нови живот из хомосексуалног контакта. И све док се не докаже да наука ипак не може да створи хетеросексуалну склоност тамо где она изостаје, имамо права да верујемо да се под маском „природне“ хомосексуалности крије избегавање одговорности за стварање и подизање новог људског бића, чиме се крши једна важна, ако не и најважнија морална и друштвена дужност. Ту дужност једнако крше и они прокреативно способни хетеросексуалци који немају децу, као и они неплодни парови који ништа не чине на лечењу своје неплодности.

Сви они, због кршења ове дужности, морају да носе моралне и правне последице. Неке од њих споменули смо у тексту који је изазвао ову реакцију, нпр. плаћање пореза. Од тог новца неплодни парови могли би да финансирају лечење своје неплодности, што данас није нимало јефтино. Зашто би они који могу да имају, али не желе децу, били толико безбрижнији од оних који желе, али тренутно не могу да имају децу?! По ком модерном, прогресивном, еманципаторском принципу нечији мушчави, пролазни, ситносопственички сексуални ужитак треба да има предност над рађањем новог људског живота, у којем човек испољава своју креативну и друштвену суштину – то да је нешто више од егоистичне индивидуе која се исцрпљује у непрестаном трагању за ефемерним личним задовољствима?! Никакве патетичне, громогласне, лажно модернистичке и лажно прогресивне прокламације не могу претворити пуко индивидуалистичке и хедонистичке сексуалне оријентације у оличење универзалне људске, и чак херојске тежње за слободом и самореализацијом. Наиме, код свих њих само је реч о задовољењу сексуалног нагона, какав год смер и облик тај нагон имао. Дакле, понајмање се ради о слободи, и никако о стварању нечега што надмашује моје индивидуално постојање и бива допринос будућности људског рода. Стварање и подизање само једног детета које је, како рече Фројд, отац човека, бескрајно надилази монотоност вечно понављајућег, испразног круга сексуалне потребе и њеног задовољења, и тиме представља одлучан искорак из заморне репродукције у освежавајућу продукцију новог, омогућавајући појединцима и човечанству да се рађају, живе и граде свет културе у којој се огледа свеколико богатство нашег постојања.

Коришћени извори:

Ruso, Žan-Žak: *Društveni ugovor*, Filip Višnjić, Beograd 1993.

Marx, Karl/Engels, Friedrich: *Rani radovi*, Naprijed, Zagreb 1989.

Niče, Fridrih: *Vesela nauka*, Grafos, Beograd 1989.

Niče, Fridrih: *Volja za moć*, Dereta, Beograd 1991.

Frojd, Sigmund: *O seksualnoj teoriji/Totem i tabu*, Akademska knjiga, Novi Sad 2009.

Reich, Wilhelm: *Prodor seksualnog morala*, Mladost, Beograd 1990.

Fromm, Erich: *Čovjek za sebe*, Naprijed-Nolit, Zagreb-Beograd 1986.

Markuze, Herbert: *Eros i civilizacija*, Naprijed, Zagreb 1985.

Markuze, Herbert: O kritici hedonizma, u: *Kultura i društvo*, BIGZ, Beograd 1977.

Fink, Eugen: *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja*, Nolit, Beograd 1984.

Schmidt, Alfred: *Pojam prirode u Marksovom učenju*, Vuk Karadžić, Beograd 1981.

Калик, Марио: *Технократска идеологија (рукопис)*

[1] *Нова српска политичка мисао*, бр. 1-2/2011